

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG TEVÉKENYSÉGÉRŐL

1996. ősz

Az 1001. tanév

Mértéktartó, de méltó ünnepi események kísérték az elmúlt-elmülő ünnepi esztendőt. Ebből az ünnepelésből a patinás szakmai szervezet, a Magyar Pedagógiai Társaság is kivette részét. Alkalmat adott az ünnepi év arra, hogy szakmánk átgondolja hosszú múltjának megannyi üzenetét, erőt gyűjtson, merítsen az előtt álló feladatokhoz.

A soron lévő feladatokról az év során több ízben is kérte az oktatáspolitikai a szakma véleményét. A Magyar Pedagógiai Társaság – mint korábban, a NAT-íták idején – szót kért a dialógusban, s testületi véleményt fogalmazott meg az érettségi, az alapműveltségi vizsga tervezeteiről. A vélemények rendre nyilvánosságra kerültek. Olyan árnyalt, megfontolt állásfoglalások voltak ezek, amelyek tükrözték azt is, hogy a Magyar Pedagógiai Társaság széles körű tagsága nem egyetlen álláspont elkötelezettje, a szakmai vélemények különböznek; a leglényegesebb, az iskola humanista küldetésének kérdéseit illetően a konszenzus tekinthető normának.

Részletek Köpeczi Béla akadémikusnak, az MPT tiszteletbeli elnökének a társaság ünnepi választmányi ülésén elhangzott előadásából (1996. május)

Az ezeréves magyar iskola

Ünnepeljük a magyar iskola ezredik esztendejét, s ezt joggal tesszük, hiszen az oktatás megérdemli az egész nemzet figyelmét.

A Magyar Pedagógiai Társaság a rendszerváltás után, az 1993-ban megtartott Nevelésügyi Kongresszussal kellő időben figyelmeztetett a kontinuitás és az újítás szükségességére. Természetesen hosszú időnek kell eltelnie addig, míg a javasolt változtatások végbemennek magában az oktatásban, de – azt hiszem – örömmel állapíthatjuk meg, hogy a pedagógusokat tömörítő kongresszus hozzájárult a kezdeti tervek módosításához, még ha tudjuk is, hogy akkor sokan fenntartásokat hangoztattak megrendezéséről. Más kérdés az, hogy ma ke-

Az utazás, a rendezvényszervezés megannyi nehézségével dacolva, több szakosztályunk, tagozatunk kínált színes, gazdag társasági-közéleti programot tagjainak.

Az 1996/97. tanév a dolgos hétköznapok tanéve. A Magyar Pedagógiai Társaság tagjai számára ezúttal azért különleges, mert a tanév során lejár a legutóbbi küldöttközgyűlésen választott vezető testületek mandátuma, lezárul egy középtávú szakasz a Társaság életében. A szakosztályok, tagozatok, munkabizottságok még a télen, kora tavasszal értékelik munkájukat, kialakítják elképzelésüket autonóm szervezetükről és küldötteket választanak.

A küldöttközgyűlésről – ennek várható tavaszi időpontjáról – folyamatosan tájékoztatjuk az érdeklődő közvéleményt. A Magyar Pedagógiai Társaság választmányának decemberi ülése tárgyalja és fogadja el az erről szóló elnökségi előterjesztést.

Jelen hírlevelünk a visszatekintésé, benne egy eseményekben, szakmai programokban gazdag időszakról adunk számot.

vesen hivatkoznak a kongresszus vitáira és javaslataira, de hát – úgy tűnik – ez az ilyen kongresszusok sorsa.

Tekintsünk vissza az ezeréves múltra. Ekor alapították meg a pannonhalmi apátságban az első latin nyelvű magyar iskolát, amely a papság képzését szolgálta. Európa ebben az időben egységes volt, a két egyház közötti szakadás még nem történt meg. A hittérítők délről és nyugatról egyaránt jöttek, és hozzájárultak egy olyan Magyarországhoz kialakításához, amely elfogadta a kereszténységet, és ezzel együtt azt a társadalmat, amely a feudalizmusban a lassú progressziót képviselte. Hogy ebben a változásban milyen szerepet játszott az egyház, mely az oktatást irányította és ellenőrizte, és az a nemesség, amely az új államot és a kapcsolato-

kat Európával kialakította, a magyar történelem alapvető kérdése. A Kárpát-medencében honfoglaló és megtelepedett magyarok annyi más nép után megmaradtak ezen a tájon, nem olvadtak be más közösségekbe. Ezt akár magyar csodának is nevezhetjük. Az egyházi emberek az iskolán keresztül nemcsak a katolikus vallást, hanem a feudális rendet is meghonosították. A reneszánsz idejére Magyarország az európai kultúra egyik jelentős képviselője, sőt, bizonyos mértékig mérceje lett, s ebben jelentős a külföldön tanult egyháziak és világiak tevékenysége. A középkori iskola a kezdetektől a keresztény műveltség alakítója volt. Az oktatás és a magyar nyelvű kultúra szempontjából újat hozott a reformáció, amely bevezette az anyanyelvű vallásgyakorlást. A jezsuita iskolák mellett lutheránus, református, unitárius kollégiumok és iskolák jöttek létre. Megkezdődött a küzdelem a katolikus egyház és a reformáció között, amely sok szempontból új kultúrát teremtett. Mindez történt a Magyarország középső részét elfoglaló török hatalom árnyékában, a több mint 160 évig tartó harcok közepette. Sokszor szoktuk mondani, hogy Magyarország két évszázadon át a kereszténység védőbástya volt. Ez súlyos terhet jelentett, de ilyen körülmények között is folyt az oktatás, és nemcsak a nemesség, hanem a városi polgárság körében is. A jezsuita iskolák a Ratio Studiorum szellemében szolgálták a kulturális felemelkedést és az ellenreformációt, a piaristák ugyanezt más szellemen tették. A protestáns iskolák fejlesztették az anyanyelvű kultúrát és az európai műveltséget a német, holland, angliai egyetemekkel való szoros kapcsolatban. A XVII. század második felében és a XVIII. század elején az új szellemi irányzatok mellett a református kollégiumokban Descartes eszméit hirdették, a lutheránus iskolákban a pietizmust, s az unitáriusok saját vallási radikalizmusukat képviselték. A reformáció és az ellenreformáció iskolája teremtette meg a magyar nyelvű elemi oktatást és a latin nyelv segítségével az Európával párhuzamosan fejlődő és azonos színvonalú kultúrát.

A Mária Terézia által vezetett Ratio Educationis képviselte a felvilágosodást, a racionalista és a természetudományos gondolkodás kiterjesztését, az egyházak mellett a világi elemi és középiskolai rendszer kialakítását. A következő század a polgári modernizációt szolgálja, olyan nevelési eredménnyel, amely a nemzeti eszmét helyezte előtérbe, s amelynek hatása a reformkorban és 1848/49-ben bontakozott ki. Új korszak kezdődött, amely a liberalizmus és a nemzeti eszme útjára terelte az oktatást és a nevelést.

A kiegyezés után az 1868-as, *Edvös József* által megfogalmazott oktatáspolitikai ad új perspektívát, az egyházi mellett törvénybe iktatja az állami oktatást, létrehozza az elemi, a középfokú és a felsőfokú intézményeket. Ennek az időszaknak a jelentőségét mindnyájan ismerjük, tudjuk eredményeit, s látjuk szokait a nemzetiségi ellentéteket, amelyek a későbbiekben bonatkoztak ki, s amelyek ma is hatók.

A két világháború között a trianoni Magyarországon az újat *Klebsberg Kunó* oktatáspolitikája képviselte azzal, hogy kiterjeszti a népiskolát, fejleszti a felsőoktatást és a nyugati tapasztalatok átvételével hozzájárul az elitképzéshez.

1945 után a hatosztályos elemi iskola nyolcosztályos általános iskolává válik, fejlődik a szakmunkásképzés és a szakoktatás, négy éves a gimnázium, újabb felsőoktatási intézmények jönnek létre, mindezek állami intézményként. Az egyházi oktatás szűk területre szorul. Az államszocialista rendszer nevelése, oktatása a vulgáris marxizmus elvi alapján áll, amely ideológiai egységet hirdet, s amelyet a valóság megcáfol. Ebben az időben az állam magára vállalja az iskolák finanszírozását, még ha nem is olyan mértékben, mint amilyenre szükség lett volna. Évtizedek szívszív tevékenysége eredményeképpen oktatási reformok érvényesülnek, számos helyi kísérlet indul, tantervi, tartalmi és metodikai újítás, jobbítási törekvések járnak át az iskolákat, s ezek nyomán megszületik az 1985-ben hozott oktatási törvény. Ha ezt az időszakot tekintjük át, megállapíthatjuk, hogy szép számmal kerültek ki az iskolákból jeles szakmunkások és szakemberek, akik most, a rendszerváltás után az új feladatok megoldásán fáradoznak, és talán nem is eredménytelenül. Az 1989-et követő időszak eszmei és tartalmi változásokat hozott az iskolarendszer tekintetében egybeként az egyházi oktatás kiszélesítésével és a magániskolák finanszírozásával. A változás kezdetén vagyunk, és sok új feladatot kell a közeljövőben megoldani.

A nagy kérdés most az, hogy a nevelés tud-e olyan értékeket terjeszteni, amelyek a jelenlegi társadalmat és kultúrát, s benne az embert kifejezik. A kulturális életben ma sokan szólnak a posztmodern szellemiségéről, amelyet az indeterminizmus, a befajezetlenség, az eklektizmus vagy éppen a játékoság jellemez. A kérdés az, hogy az új társadalom nem követeli-e továbbra is az évszázadokon keresztül elfogadott erkölcsi érvények érvényesülését. Nem valamiféle erkölcsi rigorizmust kívánnak, hanem egy olyan humanista értékrend-választást, amely a szabadságra, a demokráciára,

s ezzel együtt a szabályozott rendre épül. Az új világ olyan embereket kíván, akik a mai technológia követelményeit ismerik és érvényesítik. Vajon háttérbe szoríthatja-e ez a humanista értékeket? Ha nem akarunk az értelmet és az értelmet egyaránt kizáró barbarizmushoz eljutni, úgy érzem, feladatunk hozzájárulni a nevelés újat és régít összefogó humanizmusához a család és az iskola útján.

Neveléstörténet és neveléstörténet-írás

Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Bp., 1996. 120 o.

A magyar iskola ezeréves évfordulója alkalmából rendezett első országos neveléstörténeti tudományos konferencián elhangzott előadásokat öleli fel a kötet. Gazdag tematika, igényesen kidolgozott tanulmányok, bőségesen hivatkozott forrásirodalom teszik alkalmassá a könyvet arra, hogy kutatók, a pedagógusképzésben és -továbbképzésben részt vevő, a neveléstörténet iránt érdeklődő olvasók haszonnal vegyék kezükbe és tanulmányozzák. A neveléstörténet-írás hagyományait és közoktatási rendszerünk átalakulásának kérdéseit, a hazai neveléstudomány történeti kutatásait, az észak-dunántúli és a délnyugat-dunántúli régióban folyó neveléstörténeti kutatásokat, a hazai tantervtörténeti és felsőoktatás-történeti kutatások jellemzőit elemző és összegező írások mellett, a katolikus egyházi iskolák 1945 utáni történetéről szóló irodalom áttekintését, a korszak egyháztörténetét tárgyaló munkánkban az iskolatörténetet feltáró, majd a protestáns iskolakultúra és neveléstörténet-írás kérdéseit boncolgató írások adnak újszerű és átfogó tájékoztatást. A felnőttoktatás helye a magyar neveléstörténet-

Legyen ez a megemlékezés figyelmeztetés a mi számunkra, hogy a múlt jó hagyományait csak akkor tudjuk tovább vinni, ha olyan politikai, gazdasági és kulturális élet alakul ki, amely támogatja a humanista értékeket őrző és továbbító oktatást és nevelést. Úgy vélem, hogy a Magyar Pedagógiai Társaságnak mint szakmai szervezetnek kötelessége mindezekre felhívni a figyelmet.

ben címmel zárótanulmányt sürgeti leginkább a témakörben a történeti kutatások szervezett és rendszeres megindítását.

Az országos konferencia eredetileg a Magyar Pedagógiai Társaság elnöksége és választmánya által jóváhagyott, több évre szóló rendezvényprogram egyik eseményeként szerepelt. A honfoglalás 1100. és a magyar iskola ezeréves évfordulója alkalmából azonban beépült az ünnepi rendezvények sorába, illetve annak első és sikeres tudományos ülése lett. A rendezők – a Honfoglalás 1100. Évfordulója Emlékbizottság, az Iskolatörténeti Emlékbizottság, a Magyar Pedagógiai Társaság, az MTA Pedagógiai Bizottsága és Neveléstörténeti Albizottsága, a Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság, valamint Veszprém Megye és Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata – biztosították a kétnapos tanácskozás (1995. szeptember 29-30.) eredményességének minden feltételét. A szervezőmunkában és a konferencia lebonyolításában kiemelkedő szerepet vállalt *dr. Tölgyesi József*, az MPT Veszprém Megyei Tagozatának titkára.

Balogh László

Iskolák és tanítók a végeken

Abauji iskolák és tanítók. Szerk.: Sváb Antal. Kiadja a Magyar Pedagógiai Társaság B-A-Z Megyei Tagozata, 1996. 205 o.

A honfoglalás 1100. és a magyar iskola 1000. évfordulójára jelent meg a tudományos értékű és olvasmányos, szép kiállítású kötet. A tartalmi ismertetés előtt emlékezzünk meg a kiadásban közreműködők érdemeiről, mert mindannyian tudjuk, milyen nehéz értékes könyvet kiadni napjainkban. A kiadó egy társadalmi szervezet megyei tagozata. Támogatta a millenáriumi emlékbizottság, tíz város és község önkormányzata, egy másik társadalmi szervezet, két részvénytársaság és egy kft. Bizonyára sokat kellett kilincselnie *Kristóf Lajos*-

nének, a tagozat vezetőjének, míg ezt összehozta. De összehozta kollégáival együtt, mert jó néhányan közreműködhettek a szponzorok megnyerésében. A meggyőzésben bizonyára nagy szerepe volt a szerkesztők és szerzők, valamint a lektoráló *Mészáros István* professzor szakmai tekintélyének. Azt is bizonyítja ez a könyv, hogy lehet a mai Magyarországon támogatókat találni egy jó ügy érdekében, lehet összefogással egy-két lépést előre haladni. A kötet oldalszáma, a szerkesztés és a közzét írások igen szigorú, lényegre törő tömörsége elárulja, hogy a szerzők és a szerkesztők két ekkora kötetet is meg tudtak volna tölteni tartalommal, de ennyit engedtek meg az anya-

gi lehetőségek. „*Ahogy lehet.*” De céljukat így is elérték: értékeket mutatnak fel, értékeket adnak át az ország szélesebb közvéleményének és az utókornak, és emléket állítanak száz-száz-húsz név szerint is megemlített, a több ezer névtelen tanítónak, akik a huszadik században előrevittek Abaújban az iskola, a nevelés, a művelődés ügyét.

Abaúj vármegye már az Árpád-ház idején jelentős közigazgatási egység volt. Trianon kétévta a II. József óta Torna vármegyével egyesített megyét, a településnek fele maradt csak Magyarországon, elvágvá a szervesen kialakult regionális központtól, Kassától. Így vált végvidékké, és maradt az ma is, a jelenlegi északkeleti válságövezet periferiájaként. 1945 után a csonka Abaújban három járás alakult, majd ezek egyesítésével az Encsai járás jelentette a táj közigazgatási keretét. Jellemző az aprófalvas település, a mező- és erdőgazdaság túlsúlya és a dél-borsodi iparvidék (közelmúltbeli) vonzása. Mivel a század első felében a falusi iskolák többsége egyházi iskola volt, fontos a lakosság vallási megoszlása is. Domináns a református vallás, mellette jelentős római katolikus, kisebb görög katolikus és evangélikus közösségek voltak. Iskolafenntartó volt az izraelita felekezet is. A vallási „különbségek régebbi vagy most is megéltvő etnikai különbségekre is utalnak.

Szab Antal bevezető tanulmánya (Abaúj iskolatörténete századunkban) igen helyesen indul ki az iskolaügy fejlődését meghatározó településtörténeti tényekből. Objektív szemlélettel, a lényegyet kiemelő markáns, számszerű adatokkal és gondosan szerkesztett térképpel mutatja be az iskolaügy XX. századi fejlődését Abaújban. Nagy érdeme a tömörség (egy évszázad iskolatörténete mindössze 18 oldalon!), mely azonban nem álcáz elnagyoltságot. Az olvasó úgy érzi, hogy minden lényeges információt megkapott. Jól követhető a fejlődés: egy-egy korszak jellegzetes iskolatípusairól leírásuk képet kapunk, és minden korban találkozunk az újítók, a modernizálók, a szervezők, a tudás és az emberiség, az igazi kultúra fátylavívőinek személyiségével. A politikai történetre utaló részeknél célszerű volna néhány terminológiai és kronológiai hibát kijavítani.

A kötet második fejezete a helységek betűrendjében „leltárt” ad az abaúji iskolák mai helyzetéről, visszatekintve múltjukra, megemlítve kiváló pedagógusait és tanítványait. A rövid, tömör ismertetések nem csak pedagógusok számára érdekesek. Ha valaki turistaként kíván ezzel a vidékkel megismerkedni, a fejezet kitűnő kiegészítés lehet az útikönyvek mellé. A harmadik fejezet az egykori Abaúj

megye szlovákiai részének magyar iskoláit mutatja be. Indokolt ez a fejezet, mert több évszázados szerves egységről van szó, emellett kifejezi azt a demokratikus európai elvet, hogy a politikai határok nem szabhatnak határt a művelődésnek. A negyedik fejezet: *Iskolatörténetek.* A Hernád mentén, Abaújvártól Szikszóig haladva, tizenegy jelentősebb helység iskoláiról és ezek múltjáról ad színes, olvasmányos, de hiteles mozaikképet. Az ötödik fejezet: *Életpályák-tanítóorsók.* *Gárdonyi* „lámpásának” utódait, követőit mutatja be: őszinte és sokszor önkritikus visszaemlékezések saját pedagóguspályájukra, tiszteletteljes emlékezés egykori idősebb kollégákra, igazgatókra, akiknek példája, személyisége nagy hatást gyakorolt az emlékező pedagógus karakterére, s emlékezés arra, milyen volt gyerekkorában egy-egy magas szellemi szintre jutott híres ember, milyen volt vele a tanító kapcsolata. Ennek a fejezetnek az írásai szükségképpen szubjektívak, de képmutatással, magakelletéssel nem találkoztam bennük olvasás közben.

Sajátos az az egybecsengés, mely az összefoglaló tanulmányok és iskolatörténetek, illetve életpályák emlékezései között megfigyelhető. A részemlékek általában alátámasztják, illetve árnyalják a tanulmányok megállapításait, megismerhetjük belőlük az általánostól eltérő jelenségek okait is.

A kötet neveléstörténeti munka, de lényegre törő tömörséggel kiemeli az iskolaügy huszadik századi történetének azokat a kritikus pontjait és problémáit, melyekről napjainkban is sok vita folyik közéletünkben. Sajnos, többnyire pártpolitikától sugallt egyszólamú és elfogult beállítással, végtelen és kompromisszumképtelen állásfoglalásokkal, gyakran – főleg a sajtóban – a szakember számára az első pillanatan felismerhető, de a laikusok alaposan félrevezető, hamisító manipulációkkal. A kötet írásainak szerzői tisztességgel mutatják „az érem mindkét oldalát”, sikereket és kudarcokat egyaránt. Állásfoglalásaik nemegyszer különböztek, de mindegyikükre jellemző, hogy a gyerekek érdekét tekintik elsődlegesnek. Eppen ezért mélyen elgondolkodtatók azok a részek, melyekben a szerzők – közvetlen tapasztalatok alapján – leírják, hogyan váltak helyes célok érdekében hozott rendelkezések – a megfelelő feltételek hiányában – az emberek megnyomorítóivá. A kötet szerzői a *népiskolát*, majd az általános iskolát és az iskolai oktatás-nevelés mellett az egész falu művelődésének irányítását is vállaló néptanítót állítják a középpontba. Maguk is azok voltak pályájuk hosszabb-rövidebb szakaszán. Voltak közöttük szép számmal, akik magasabb képesítést szereztek, járási, megyei vagy

minisztériumi szinten vettek részt a tanügyi-gazgatásban, de írásaik szelleme és jó néhány visszatérése az iskolába azt látszik igazolni, hogy a „magas íróasztalok” mellett sem váltak olyan „tanügyi bácsikká”, mint amilyenek felett *Mikszáth* oly sokat ironizált. Amint azt az egyik szerző megállapítja, a kötetben központba állított *néptanító* egy adott történelmi korszak embere. A mai bonyolultabb viszonyok, és az oktatás fejlődése már más pedagógustípusokat követel meg, de az egykori néptanítók embersége és elhivatottsága ma is követésre méltó példa a nevelők új nemzedéke számára.

A kötetet záró dokumentumválogatás iskolapéldája lehet egy tankönyv illusztrálását szolgáló forrásválogatásnak. A század iskola-történetének csomópontjaihoz egy-egy dokumentumot közöl a szerkesztő, olyat, amely sok-

oldalúan, több összefüggésben jellemzi az adott időszakokat és azok problémáit. A kötet szakszerűsége, olvasmányossága és kis terjedelme miatt nagyon alkalmas a pedagógusok mellett a régió civil szervezeti aktivistáinak tájékoztatására, turisták informálódására, és nem utolsósorban igen jó segédanyag, kiegészítő olvasmány a pedagógusképző egyetemek, főiskolák neveléstörténeti stúdiumai ismereteinek bővítésére és elmélyítésére.

Hadd zárjuk ezt az ismertetést *Mészáros István* professzornak a könyv bevezetőjében is idézett szavaival: „Történelmünk bizonyítja: millió névtelen tanító formálta a jövőt, akik előtt az utóknak legalább úgy illik tisztelnie, mint legnagyobb személyiségei előtt.”

Laurenszky Ernő

A Kisgyermeknevelési Szakosztály új kötetek

Ahhoz, hogy egy könyv olvasottá váljon, elsősorban az szükséges, hogy az olvasónak valamely szükségletét elégítse ki, kapcsolódjon gondolataihoz, kérdéseire adjon választ, találjon benne új ötleteket, erősítse meg elgondolásaiban. Másodsorban reprezentálnia kell a szakma időseit, objektív igényeit. Segítenie kell az eligazodást a jelenlegi átmeneti időszak nevelési elveinek sokszínűségében.

Ennek jegyében tette közzé a Magyar Pedagógiai Társaság Kisgyermeknevelési Szakosztálya tagjainak, barátainak gondolatait a kisgyermeknevelésről. A személyiség alakulása e páratlan gazdag életrészeknek pedagógiai kérdéseit többfajta elméleti és gyakorlati megközelítéssel fejtik ki a szerzők. A nevelés egy-egy szempontját, területét vázolják felkülönböző lehetőségek felvillantásával. Ennek megfelelően a tanulmány tartalma igen változatos. Különböző színekkel gazdagítják az olvasó ismereteit, esetleg a már tudottakat elevenítik fel. A kötet szerzői is különböznek egymástól hivatásuk, végzett munkájuk, jelenlegi foglalkozásuk szerint. A tanulmányok közötti különbség nem is csupán a témaválasztásban mutatkozik meg, hanem abban is, hogy némelyikük a nevelés problémáit az elmélet felől közelíti meg, mások pedig a nevelés gyakorlati tapasztalatait vagy *felmerülő problémáit* vetik fel.

Tardos Anna írásával kezdődik a kötet. Nem véletlenül. A kisgyermekkor kiegyensúlyozott, öntevékeny légköre meghatározó szerepet játszik az ember életében. Segít a tanulmány az aprólékos, finom megfigyelés alkalmazásának lehetőségeire, a szép, az egészséges fejlődés folyamatára irányítani az olvasó fi-

gyelmét. Az érzelmi biztonság a gyermeknevelés legfontosabb bázisa. Az óvodai nevelés tartalmát irányító dokumentumban, az országos alapprogram téziseiben ez hangsúlyozottan meg is fogalmazódik. *Bakonyiné Vincze Ágnes* a gyermek érzelmeinek néhány sajátosságát, ezek megnyilvánulásait és várható következményeit írja le, továbbá ismerteti a kívánatos óvónői attitűdöt, amely a gyermek érzelmi biztonságát segíti. Ezek után néhány konkrét nevelői magatartást, körülményt mutat be, amelyekkel illusztrálja az eredményesnek tartott nevelési szituációkat. *Bence Bernadett* a játékirányításról írt tanulmányában a legfontosabb – és ma is a legvitatottabb – kérdésekre keresi a választ. Mit kell tennie az óvónőnek, hogy a játék létrejöhessen, de úgy, hogy az gyermeki kezdeményezésből induljon ki és önálló maradjon? Hogyan érzhető meg a játék helyzetek váratlansága, egyedisége? *Ipacs Anikó* írásában a valóság és a fantázia megjelenésével foglalkozik a játékban. Szintén játéksztuációt tár az olvasó elé. Megerősít bennünket abban, hogy a nevelőmunkában a játék megfigyelése és tudatos elemzése milyen nagy jelentőségű. *Vitkovits Györgyi* kérdéseket vet fel a tanulás értelmezéséről és helyéről az egész napos óvodai élet folyamatát vizsgálva. A kétélyek őszinte feltárásával ejt ut feladatokat megfogalmazásáig. *Pintér Attiláné* a játék és tanulás helyét, szerepét fogalmazza meg a személyiségfejlődés szemszögéből az óvodai életben, majd gyakorlati megközelítésben a saját óvodájában folyó nevelőmunkáról ad számot. *Vilányi Györgyné* a gyermekkori megismerési folyamat tükrében fejt ki véleményét a korosz-

tály tanulási folyamatának specifikumairól. Egy másik tanulmányában a társas kapcsolatok elemzésének pszichológiai jellemzőit sorolja fel. A kortársi nevelő hatás fontosságára és hatékonyságára hívja fel a figyelmet. A megfigyelések leírásával, értékelt megállapításokkal részletesen elemzi a páros tevékenységet. *Kovácsnai Kató* írása bemutatja a kapcsolatok alakulásának fejlődési szakaszait, amelyek ismerete szociális tanulás szempontjából fontos. *Gerő Zsuzsa* írásában újszerű megvilágításban vázolja a kisgyermekkorú éneklődés szakaszát, a személyiségfejlődés jelentős állomásait vetíti az olvasó elé. Leírt példái az analógiás helyzetek megteremtésére adnak mintát, melyek a nevelői beállítódás alakítását segítik elő. Másik tanulmánya az élményfeldolgozás különböző módjaival foglalkozik. A játék és rajzolás „összehasonlítása” más megvilágításban tárja elénk mindkét tevékenység szerepét a gyermek életében. A végigélés és megfogalmazás jellemzőinek elméleti és gyakorlati megjelenítése a pedagógus tudatos nevelőmunkáját segíti. *Petrolay Margit* gondolatai a meséről tükrözik életének hitvallását. A motívumok, mesehősök felsorakoztatása, egy-egy lényeges motívum idézése a ma írónőjének színes, gazdag, gyermeket, embert szerető humanista életszemléletét tükrözi. A mese szerepét a gyermekkor személyiségfejlődésében, a lehetőségeket a személyiség alakítására a mesével minden pedagógusnak ismernie kell. *Petőné Gulyás Márta* az alkotótevékenységek közül a nyelvi és a zenei improvizációval foglalkozik. Az élménynyújtás szerepéről szól. Gyakorlati tapasztalatainak leírásával, példákkal támasztja alá mondanivalóját. *Zadravec Teréz* tanulmánya a néphagyomány-ápoló szokások óvodai megjelenítéseit tárja az olvasó elé. A felkészüléstől a megvalósításig részletesen bemutatja ünnepkörönként a tevékenységeket, feladatokat, foglalatosságokat, a játékokat, a monódrákákat, a

verseket. *Faust Dezsőné* drámapedagógiával foglalkozó tanulmánya rávilágít azon találkozási pontokra, amelyek a dramatikus játékot jellemzik. A gazdag tapasztalatokon kiérlelt munka a téma szeretetéről szól. *Döbrentey Il-dikó és Levente Péter* korunk jellemzőinek tömör, elgondolkodtató megállapításait tárják az olvasó elé. Az elhivatott emberszeretet, a művész-gyermek együttes aktív szerepének pozitív tendenciái uralképző mondanivalójukat. A gyermekközpontú színház az olvasó szeme előtt valósul meg teljességében. *Bakonyi Anna* Irányzatok, alternatívítás az óvodai nevelés területén című könyvéből gondolatokat emel át ez a tanulmánykötet. Ezt az aktualitás és a terület ismeretének szükségessége tette indokolttá. A történeti áttekintés konkrétan és részletesen bemutatja a kisgyermekkorú neveléssel kapcsolatos közelmúltbeli vélekedéseket. A sokszínűség kialakulását jól érzékelteti a szerző az indítékok feltárásával. A reformpedagógiai irányzatok három, nálunk ismert és terjedő nézeteit összehasonlítva, elemelve, az olvasó képet kap a jellegzetességekről, az azonoságokról és különbségekről. *Körösné Mikis Márta* felvázolja a mai kor jellegzetességeit, és erre építve fejt ki álláspontját a jelek, jelrendszerek, az informatikai alapismeretek szerepéről a gyermeki fejlődés tükrében. Gyorsan változó világunkban – a gépek korszakában – komoly dilemmát jelent a pedagógusnak, hogy mikor, mit, mennyit, hogyan és milyen módon ismeressen meg a gyermekekkel.

Más-más szerzők különböző írásaiban közös az az alapelv, hogy a jó nevelő a gyermekek szükségleteiből indul ki, a gyermek életkori sajátosságait veszi figyelembe. A kötet írásain átút a gyermeki személyiség tisztelése és szeretete.

Villányi Györgyné

Új szín – A Hajdú-Bihar Megyei Közlekedéspedagógiai Füzetekről

Új színfolttal gazdagodott a hazai pedagógiai szakajtó. Néhány éve a motorizációs fejlődésre reagálva, az ország keleti felében, Debrecenben közlekedéspedagógiai egyesület jött létre. *Ungvári János* szervező munkájának eredményeként, ma már országos hatókörű az egyesület, tagszervezetként tagja a Magyar Pedagógiai Társaságnak is. Munkájuk középpontjában a közlekedési kultúra fejlesztése áll. Számos konferenciát, szakmai bemutatót, versenyt szervez-

tek, speciális nevelési feladatot vállalva jelen vannak a pedagógiai közéletben.

Most új munkaformával próbálkoztak, közlekedéspedagógiai periodika kiadását kezdeményezték. A karsúv kiadványban a közlekedésre nevelés óvodai és általános iskolai gyakorlatát mutatják be, ötletet adva a szakterületen tétova lépésekkel próbálkozó olvasóknak. *Ungvári János* bekozásöntőjében azt írja, hogy tevékenységük során nem látványos munkáról van

szó, hanem céltudatos és mindennapi erőfeszítésről.

Kívánjuk, hogy mutassa be ez a lap sokáig erőfeszítéseiket, szolgálja eredményesen törekvéseiket.

A kiadvány megrendelhető: Közlekedéspedagógiai Egyesület, Ungvári János elnök, 4001 Debrecen, Pf. 40.

F.B.

50 éves a NÉKOSZ

Az emlékülésen, amelynek védnöke *Göncz Árpád* volt, az 50 éves mozgalom tapasztalatainak újrahasonosítására hívták fel a résztvevőket. A hagyományos dalolás után *Göncz Árpád* köztársasági elnök köszöntő levelét olvasták fel az egybegyűlt több száz egykori népi kollégista és mai kollégiumi szakember előtt a jubileumi konferencián. A magyar kollégiumi hagyományoknak több évszázadra visszatekinthető idézése után *Pataki Ferenc* a népi kollégisták életútjának drámáira hívta fel szívenedélyes hozzászólásában a figyelmet. A visszaem-

lékezések napjaink alkalmazási lehetőségeit, analógiákat kerestek. *Széchy Éva*, a Magyar Pedagógiai Társaság alelnöke beszámolt a Kollégiumi Nevelés Megújulásáért mozgalom sikereiről, *Rétei Prikkel Lajos* a létrehozandó Kardos László Alapítvány támogatására szólított fel. Már a helyszínen több százezer forint felajánlás tétetett napjaink kollégiumi nevelése számára. Gyakorló kollégiumi nevelők a kollégiumi nevelésre mint a leszakadás előli utolsó esélyre hívták fel drámai hozzászólásaikban.

A hajdúhadházi gyermekváros 50 éve

1996. augusztus 22–24. között Hajdúhadháza és Tiszadobon két emlékülést, két kiállítást és több baráti találkozót szerveztek az első magyar gyermekváros megnyitásának 50. évfordulója alkalmából. A rendezvényen több mint háromszázan vettek részt. A nívós összefüggésben a Magyar Pedagógiai Társaság tagjai is szép számban képviseltették magukat az ország különböző részeiről. Több megyei szervezet részéről is megjelentek vendégek. Az országos szervek részéről többen levélben, táviratban köszöntötték a jubilálókat. A rendezvényről a Magyar Televízió és a Magyar Rádió hosszabb felvételt készített, és még ez év őszén a bemutatásra, adásra is sor kerül. Korabeli anyagokból Hajdúhadháza és Tiszadobon nagyszabású kiállítást rendeztünk.

Hajdúhadháza, a helyi emlékházban az országban elsőként külön állandó gyermekvédelmi emlékszobát rendeznek be még ez év őszén, a hajdúhadházi gyermekváros korabeli, pótolhatatlan fotóiból és egyéb emléktárgyaiból. Az MPT Gyermek- és Ifjúságvédelmi Szakosztálya folyamatosan bővíti az itt kiállított anyagot. *Sarkai László*, Hajdúhadház város polgármes-

tere az 50 éves évfordulón ajánlotta fel az emlékszobát. A régi és az új intézet munkatársai, növendékei nagy örömmel fogadták a bejelentést. Ezen a napon megalakult az emlékszobával kapcsolatos baráti kör is. A régi hagyományokhoz híven – felújítva az 1947-1950 közötti gyakorlatot –, ünnepélyes keretek között megválasztották a gyermekváros új díszpolgárait is.

Gyermekvárosi DÍSZPOLGÁR kitüntetésben részesültek: † *dr. Ádám Zsigmond* alapító igazgató; *dr. Ádám Zsigmondné* munkatárs; † *Kelemen Lajos* gyermekvárosi igazgató; *Kelemen Lajosné* gyermekvárosi nevelő; *Kállai József* és neje (a Gyermekvárosi Baráti Kör szervezőmunkájáért); *Bugya Józsefné* volt intézeti dolgozó; *Tóth László* (a Gyermekvárosi Baráti Kör publikációs tevékenységéért és találkozó szervezéséért).

Külön kiadvány is készült az 50 éves évforduló alkalmából. A négy napig tartó, érzelmekben gazdag rendezvény minden vonatkozásban kitűnően sikerült.

D. Tóth László,
a Gyermekvédelmi Szakosztály társelnöke

Gyermek- és ifjúsági szervezetek az ezredfordulón

A fenti címmel került sor – a magyar iskola milleniumi ünnepeinek sorába iktatva – reprezentatív kiállítással egybekötött országos szakmai konferenciára Zánkán (a gyermek-ülő-centrumban). A konferencia a vendéglátók szervezésében, több ifjúságpolitikai és közoktatási alapítvány támogatásával, a Magyar Pedagógiai Társaság (elsősorban a Mozgalom-pedagógiai Szakosztály) tevékeny részvételével június 7–9. között zajlott le. A szakmai konferencia előadói, illetve résztvevői az országos gyermek-, serdülő- és ifjúsági szervezetek aktivistái (fiataljai és „veteránjai”), egyetemi, főiskolai oktatók (Miskolcra, Debrecenből, Szegedről), kutatók (történészek, szociológusok, pszichológusok), ifjúságpolitikusok voltak.

Az együttműködés konstruktív légkörben lezajlott tanácskozáson a magyarországi gyermek- és ifjúsági mozgalmak történetének – különösen a XX. századi – áttekintése, elemzése nyomán megállapították a résztvevők, hogy az új generációk szocializációja érdekében a következő évtizedekben is szükség lesz a civil világ szabályai szerint szervezett-szerveződő, öntevékeny, demokratikus közösségekre, melyek a család és az intézményrendszer (elsősorban az iskola) mellett sajátos eszközrendszerükkel pótolhatatlan hatást gyakorolnak a gyerekekre és a fiatalokra. A pluralizmus viszonyai közepette a szerveződések megannyi minősége jött létre. A nemzedék teljes „behajó-

zása” semmiképpen nem lehet cél, de a mai szervezetségi arányok elégtelenek, különösen olyan helyzetben, amikor vákuum képződve, jól szervezett mozgalmak „ordás eszméi” vonhatják magukra az ifjúság figyelmét. Az etnikai előítéletek feloldása ma minden gyermek- és ifjúsági mozgalom legaktuálisabb feladata – vélték többen, mások az állampolgári nevelésben betöltött szerepét emelték ki. Szó esett a szakmai kérdések mellett a gyermek- és ifjúsági szervezetek finanszírozásának, támogatásának méltatlan rendezetlenségéről.

Egybehangzó volt az az értékelés, hogy ezen mozgalmak nyilvánossága elmarad a kívánatosól, meg kell keresni a média meghatározó személyiségeit, meggyőzni őket a téma fontosságáról. Szükség van a gyermek- és ifjúsági mozgalmak értelmiségének megerősödésére. Mindez egyúttal különösképpen indokolja a problémakör feltárásával foglalkozó, teljességre törő, szisztematikus, a történelmi tudományok, a szociológia, szociálpszichológia, pedagógia, pszichológia stb. interdiszciplináris eszközrendszerrel folytatódnak rendszeres kutatásokat, kutatói műhelyek kialakítását, támogatását.

A konferencia anyagát a rendezők meg kívánják jelentetni, tapasztalatait az ifjúsági munkában folyamatosan feldolgozni, hasznosítani.

A konferenciát levélben köszöntötte a miniszterelnök.

Események, rendezvények

Tudományos konferencia Szekszárdon

Az Illyés Gyula Pedagógiai Főiskola és a Magyar Pedagógiai Társaság Tolna Megyei Tagozata – a Társaság Elnökségének kezdeményezésére és támogatásával – szeptember 26-án csaknem száz érdeklődő részvételével tudományos konferenciát szervezett Szekszárdon. A magyar iskolai szervezés története főiskolai rendezvényként a résztvevők az iskolai reformtörékvések történetét, a reformpedagógia történeti vonatkozásait és a szabadság-fegyelmek a nevelésben témákat előadások, szakmai viták formájában dolgozták fel.

Mészáros István a magyar iskolaügy reformjait felidézve kiemelte, hogy a nagy megújulási törekvések, a jelentős iskolai reformok a kezdetektől máig európai pedagógiai törekvésekhez kapcsolódtak. Igaz ez az iskolai oktatás tartalmi elemeire éppúgy, mint az iskolasz-

kezeti változásokra és az oktatás-nevelés módszertani reformjaira. Az iskolaiügy tekintetében történelmi tényekre alapozva elmondhatjuk, hogy európaiságunk ezer éve, a szellemi honfoglalástól számítva megkérdőjelezhetetlen. *Mészáros* professzor a magyar iskolaiügy legújabb kori története egyik fontos reformértékű elemeként a reformpedagógia megjelenését és térhódítását jelölte meg. *Németh András* ezt a gyermeki személyiség sajátosságaiából kiinduló iskolaszervezési, tanulás-módszertani és a pedagógiai kultúra szinte minden elemében megnyilvánuló irányzatot előadásában történelmi megközelítésben elemezte. A XIX. század vége iskoláinak kritikájaként megjelenő, a kor tudományos eredményeire támaszkodó alternatív pedagógia középpontjában két olyan elem található – emelte ki *Németh András* –, mely máig és minden pedagógusnak egyaránt szóló üzenetet hordoz. Az egyik az, hogy a pedagó-

giai folyamatok tervezésekor, legyen szó akár szervezeti, tartalmi vagy módszertani változásokról, a gyermekből kell kiindulni. A másik a pedagógiai munka gyakorlati követelményeként fogalmazódik meg: tanselekvések helyett maga az élet jelenjen meg az iskolákban.

Deli István polemikus-moralizáló vitaindítóban egy, a reformpedagógiában fókuszált problémát járt körül: miként érvényesül a szabadság biztosítása és a fegyelem követelménye a nevelésben. A hétköznapi nevelőmunkában napról napra, különböző formákban felbukkanó kérdésre kutatva a választ, a filozófia-nevelés-filozófia legáltalánosabb fogalmához jutott el. Mit értettek a történelmi korokban a szabadságon, mit jelentett a fegyelem követelménye tegnapelőtt, tegnap és ma, mi is az az összetett tevékenység, amit nevelésnek nevezünk? E kérdésekre keresték a választ a szakmai vita résztvevői is. *Bús Imre* korreferatúrájában a gyermeki jogok, *Szente István* az értékközvetítés folyamata, *Schleierne dr. Szányiel Erzsébet* egy vizsgálat tükrében a pedagógusszemélyiség felől közelítette a témával kapcsolatos osztálytermi, iskolai pedagógiai eseményeket. A vita résztvevői egyetértettek abban, hogy – filozófiai iskolától függetlenül – a gondolatok, a tevékenységek, az érzelmek, az emberi kapcsolatok, a személyiség egészének rendezettségére szükség van, ez a rendezettség, az írott és íratlan szabályok által az egyén és a közösség érdekében szabályozott magatartás tanulható, s a tanulás folyamatában – e vonatkozásban is – kulcsszerepe van a pedagógusnak.

Fábrý Béla

Társasági NAT-hétvége Fóton

A Kózzoktatási Modernizációs Kózalapítvány a Nemzeti alapanterv bevezetéséhez kapcsolódó feladatokra hirdettet az év elején pályázatot. A Magyar Pedagógiai Társaság fontosnak tartva a pedagógiai modernizációt, ezen belül a NAT-ot mint a tartalmi szabályozás egyik elemét, megfogalmazta pályázatában azokat a feladatokat, melyeket civil szervezetként vállalhat. Az alapítvány kuratóriuma felismerte, hogy a NAT eredményes bevezetése nem képzhető el a kózzoktatás civil szervezeteinek közreműködése nélkül, s támogatást adott a pályázatban megfogalmazott feladatokra. Ezek egyike az iskola világának megújításában már korábban is aktív szerepet vállaló pedagógusok bekapcsolódása a NAT bevezetésével összefüggő munkálatokba.

A 80-as évek közepétől, az OPI Iskolakutatási és -fejlesztési Központjának munkatár-

sai *Loránd Ferenc* vezetésével a pedagógiai innovációra vállalkozó tanítók, tanárok, iskolavezetők részére Megújuló Iskola néven, szüni-dei szakmai táborokat, ma divatos kifejezéssel, tréningeket szerveztek. Ezek a programokon, amelyeken komoly munkát kellett felmutatni – már a jelentkezéshez is adott témákban pályamunkát kellett készíteni –, az évek során négyszáznál több pedagógus fordult meg. Igazgatók, akik iskoláikban a nevelés helyi rendszerének kialakításával próbálkoztak, tanárok és tanítók, akik részesei voltak a legkülönbözőbb iskolai innovációknak, érdeklődő kollégák, akiket megértintett az iskola felszabadulása, és kapaszkodókat, orientációs pontokat kerestek a pedagógiai önállósághoz, saját pedagógusegységük formalizált keretek közötti kibontakoztatásához.

A pedagógusoknak ebből a csoportjából a MPT hívására csaknem nyolcvan érkeztek 1996. szeptember 20-án Fótra, a Károlyi István Gyermekközpontba, hogy a NAT-tal kapcsolatos feladatokat előadások, konzultációk, viták keretében értelmezzék ezen a hétvégén.

Loránd Ferenc az elmúlt évtizedek konfliktusainak változásait és változatosságait felidéz előadásában kiemelte: a kózzoktatásban a 80-as évek közepének fejlesztési stratégiáiváltása – áttérés a reformstratégiáról a folyamatos fejlesztésre – megváltoztatta a pedagógusszerep iránti elvárást is. Míg korábban végrehajtott típusú pedagógust követelt az iskolaügy egyszínű és egyirányú meghatározott rendszere, addig ma, a helyi nevelési rendszerek, az iskolára szabott pedagógiai programok, a helyi tantervek kialakításának idején, alkotó típusú pedagógusokra van szükség. Az alternatívitás, a pedagógia pluralizálódása választási helyzetet teremt, döntést követel szinte minden egyes pedagógustól. Felhívta a figyelmet, hogy bár a NAT értékesleges, egy iskolai program, egy helyi tanterv nem nélkülözheti az értékelemeket. S ez szükségszerűen döntést, tudatos értékválasztást jelent. Az értékközvetítés kapcsán is megfogalmazta a pedagógusi attitűdváltás szükségességét. Míg az uniformizált iskolai világban a pedagógusnak az volt a dolga, hogy az egyetlen igaznak tételzett értékrendet – vonatkozson az természettudományos elméletre, az irodalomra vagy filozófiára – elfogadtassa diákjaival, addig a pluralizmus viszonyai között az iskolának, az egyes pedagógusnak is – az alapvető kultúrtechnikák megtanításán túl – az értékeket kell felmutatnia, s a gyerekeket, fiatalokat meg kell tanítania a választásra. Nem a helyes utat kell megmutatni, hanem a helyes útra való

rátalálás képességét kell kifejleszteni a gyerekekben. Lényeges különbség a 80-as évek közepe és a ma világa között – emelte ki végül –, hogy míg korábban a helyi nevelési rendszer iránti érdeklődés a szabadságélményből táplálkozott, addig ma, a NAT alapján, a helyi tanterv készítése minden iskolának törvény által előírt kötelezettsége. Ez veszélyhelyzet is. Elkérülni a veszélyt csak úgy lehet, ha a pedagógusok az iskolafenntartó önkormányzatokkal, az iskolahasználó szülőkkel és gyerekekkel együttes munkában – szakértői segítséget igénybe véve – hozzájárulnak az adott helyen, egyszeri és megismételhetetlen módon létező iskola pedagógiai programját és ebből kiindulva a helyi tantervet.

Gáspár László keserűen állapította meg, hogy a 90-es években – mind a mai napig – az iskola rovására alakult a világ. E folyamat kárvallottjai a gyerekek, a szülők és a pedagógusok, végső soron, már most is érzékelhető módon, de még inkább hosszú távon, az egész társadalom. Ebben a helyzetben a NAT és az ezzel kapcsolatos munkák nem hoznak az iskolaügy egészére nézve alapvető fordulatot, de megadják a lehetőséget a változásra, egy, a gyerekek számára kedvezőbb és talán eredményesebb munkafeltételeket biztosító iskola létrehozására. A kísérletező pedagógus ugyanakkor megfogalmazta felemelt is. A NAT-konformitás ugyanis szükségszerűen korlátoz. Ez legelősebben a hazai és külföldi alternatív pedagógiák esetében szembetűnő. Az elfogadott, Magyarországon is létjogosultságot szerzett pedagógiai iskolák, műhelyek most arra kényszerülnek, hogy gyakorlatukat a NAT-tal hozták összhangba. Végül, a tantervszerkesztő gyakorlati szakember tapasztalatainak birtokában felhívta a figyelmet a helyi tantervekkel szemben megfogalmazódó minőségi követelményekre. Álláspontja szerint a nevelésfilozófiai megalapozottságú iskolai pedagógiai programra épülő helyi tanterv csak akkor lesz az iskolai pedagógiai munka szabályozásának a gyakorlatban is használható eszköze, ha az a tudományosság próbáját minden összefüggésben kiállja. Ez soha nem látott követelményt támaszt az iskolaügy szereplőivel szemben. Megfelelni ennek a követelménynek: ez lesz a magyar iskolaügy érettségének vizsgálója.

Mihály Ottó előadásában a közoktatás modernizációjának perspektíváit vázolta fel. Napjainkban a modernizáció anyagi és szakmai problémaként jelenik meg. Anyagi, amennyiben a fejlesztés befektetés. Nem a szinten (sem) tartó napi működés biztosítása, hanem olyan

minőségi átalakulás, mely áthatja a közoktatás minden elemét, s eredménye az ezredforduló évszázada követelményeinek is megfelelni képes generációk kibocsátását biztosítja. A módosított oktatási törvény a fejlesztésekhez az anyagi feltételek egy részét biztosította, illetve a mindenkori költségvetésben normatív módon biztosítja. A magyar társadalom meghatározó társadalmi csoportját kivétel nélkül elfogadják a közoktatás modernizációjának szükségességét. Most már csak arra van szükség, hogy a modernizációs programhoz az oktatási törvényben szabályozottakon túli forrásokat is biztosítsák a döntéshozatalban. Mert minden szakmai vita ellenére, a legfontosabb kérdésekben egyetértés van a modernizáció fő tételeit illetően. Ezek sorában első helyen, a modernizáció stratégiai céljaként fogalmazódik meg a teljes körű és teljes értékű középiskolai képzés mindenkire kiterjedő megvalósítása. Ma ez az adott korcsoport 56 százaléka, az ezredfordulón – nem utolsósorban a demográfiai változások miatt – 70 százalék körüli lesz. Ennek alapján van realitása annak a célnak, hogy belátható időn belül minden magyar gyerek eljusson a középiskoláig, és be is fejezze azt. Ez kézzelfogható módon mint iskolaszervezeti kérdések jelenik meg, de korántsem szűkíthető le 8+4, 6+6, 4+8 vagy x+y aritmetikájára. A munkaerőpiac ugyanis könnyörtelenül szelektált, s nem aszerint, hogy ki-kí hány+hányas iskolában szerezte meg az érvényesüléshez szükséges tudást. Hogyan tud alkalmazkodni a középiskola ehhez a helyzethez? Ez a pedagógiai modernizáció egyik legégetőbb kérdése, s ebben még nem jutottak nyugvópont-ra a szakmai viták. Az elmúlt évek változásai és a nemzetközi tapasztalatok alapján állítható, hogy a középiskola nem maradhat az, ami eddig volt, a magyar középiskolák belső átalakulása szükségszerűen be fog következni.

Természetesen, a közoktatás modernizációja a szerkezeti kérdésekkel szoros összefüggésben, a tanítás-tanulás tartalmi modernizációjának problémája is. A NAT előkészítésének felértékes munkálatai elfogadták tették azt a szűkebb szakmai körökben régóta hangoztatott véleményt, mely szerint a mai kor követelményeinek megfelelő tanterv készítése a tananyagbővítés módszerével nem képzelhető el. Ezzel egyidejűleg le kell számolni az ún. általános műveltség egyedi reprodukciójának illúziójával is. Az ezredfordulón új műveltségkép kirajzolódásának a tanúi lehetünk, ahol a műveltség alapja az egyes emberekben azonos, de maga a műveltség tartalom egyedi, egyszeri és megismételhetetlen módon jellemzi az egyént.

Ez a műveltségkép, illetve ennek kialakítása, új műveltségátadási technológiát és technikákat követel. A tanítási-tanulási tartalom kiválasztása és elrendezése szükségszerűen egyre sokszínűbb és egyre differenciáltabb lesz. E kívánatos sokszínűségnek és differenciáltságnak jogszabállyal megerősített tantervi alapja a Nemzeti alaptanterv. A NAT és az ennek alapján készülő helyi tantervek a közoktatás modernizációjának első olyan gyakorlati lépései, melyek az iskolák életét alapvetően módosítják és fejlődésüket hosszú távon meghatározzák. A helyi tantervek készítésének sikere ezért a közoktatás modernizációs programja sikerének egyik kulcsa, mindannyiunk felelőssége.

A találkozón az egybegyűlteket az együttműködés felújításáról döntöttek, létrehozván a „Megújuló Iskola” szakosztályt, melynek elnökül Bordi István berettyóújfalui kollégánkat választották meg.

Fábry Béla

Mozaikok szervezeteink tevékenységéből

Egységes Iskola

Magyar pedagógusok egy csoportja tanulmányozta ez év tavaszán Németországban a Gesamtschule gyakorlatát. Tapasztalataikat – a Nőgrád és Békés megyei tagozatok, illetve az Összehasonlító Pedagógiai Szakosztály szervezésében októberben és novemberben Budapesten, Békéscsabán és Salgótarjánban osztották meg az Egységes Iskola iránt érdeklődő kollégáikkal.

Makarenko-hagyaték ma

Október 18–19-én a Makarenko Munkabizottság tagjai kétnapos munka keretében Egerben, a mai magyar általánosan nevelő-képző iskola fejlesztésének szemszögéből értelmezték az iskolateremtő pedagógus munkásságát.

Kisgyermeknevelés '96

A Kisgyermeknevelési Szakosztály az óvodás, kisiskolás gyerekek nevelésével foglalkozó pedagógusok szemléletének alakítása érdekében az oktatási törvény módosításának ismertetését, az óvodai nevelés országos alprogramjának feldolgozását célként megfogalmazva, ez év őszén több konzultációt, vitát szervezett.

KOMA-támogatás

A Társaság a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány pályázatán támogatást nyert a NAT-tal kapcsolatos, egy civil szervezet által vállalható feladatok megoldására.

Ennek keretében sor kerül vezető szakemberek a NAT műveltségi területeihez kapcsolódó előadásaira, a helyi oktatási-nevelési rendszerek kidolgozásának szakmai előkészítő foglalkozásaira, az iskolafenntartó helyi önkormányzatok munkatársainak felkészítésére, az alternatív pedagógiai irányzatok tapasztalatainak bemutatására, a civil szervezetek NAT-tal összefüggő feladatai megbeszélésére.

A rendezvények, előadások, foglalkozások megrendezésének időpontja 1996 negyedik negyedévé. Az Új Pedagógiai Szemle a Társaság NAT-rendezvényeinek összefoglalóját, az elhangzott előadásokat, a lap 1997. márciusi számában ismerteti.

Gyermekszervezeti vezetőképzés

A gyermekszervezetek vezetői részére a szakmailag megalapozott, speciális ismereteket biztosító képzés hiányát felismerve, a Mozgalompedagógiai Szakosztály októberben és novemberben Csillebércen továbbképző tanfolyamokat szervezett.

A neveléstörténeti kutatásmetodika új útjai

A Neveléstörténeti Szakosztály társrendezőként október 18-án Szegeden tudományos konferenciát szervezett. A konferencia középpontjában a neveléstörténeti kutatás helyzetének és a kutatásmetodika új útjainak vizsgálata állt.

A nemzetiségi nevelés helyzete Magyarországon

Bólyban rendezett nemzetiségi oktatási fórumot a Nemzetiségi Nevelési Szakosztály egy Baranya megyei nemzetiségi szervezettel és két intézménnyel közösen október 18–19-én. A résztvevők a nemzetiségi oktatás feltételeiről, körülményeiről tárgyaltak, perspektíváját a NAT követelményeinek összefüggésében vitatták meg.

A felnőttoktatás elmúlt tíz éve

Az UNESCO V. Nemzetközi Felnőttoktatási Konferenciája számára összeállított dokumentumot vitatta meg a Felnőttnevelési Szakosztály október 22-én. A dokumentum összeállítói az 1985 óta bekövetkezett változásokat elemezték, s a felnőttoktatás jövőjének lehetséges útjait vizsgálták.

György Júlia Emlékezés

Orvosok, pszichológusok, pedagógusok, gyermekvédelmi szakemberek emlékeztek *György Juliára*, a hazai nevelési tanácsadás úttörőjére születésének 100. évfordulóján, október 3-án. A Gyermek- és Ifjúságvédelmi Szakosztály társrendezésében megtartott emlékülésen az előadók a gazdag életmű szinte minden metszetét felvillantották, majd a Faludi utcai rendelőintézet falán emléktáblát avattak fel.

Település-iskola-társadalom

A Győr-Moson-Sopron Megyei Tagozat könyvbemutatót tartott október 15-én. A fenti címen a régió (Burgerlandot is beleértve) 1777 és 1996 közti iskolatörténetéből készült tanulmányokat gyűjti egybe a jubileumi kiadvány.

Kollégiumok

A Kollégiumi Nevelési Szakosztály szervezésében, a Soros Alapítvány anyagi támogatásával konferenciát rendezett november 23-án, Kollégiumi tanárok képzése és továbbképzése címmel.

NAT-Fót

A Magyar Pedagógiai Társaság meghívásának eleget téve a közoktatás mintegy harminc civil szervezetének képviselője tanácskozott október 18-20-án Fóton.

Az 1993-as Nevelésügyi Kongresszus ajánlásait a jelen oktatáspolitikai feladatainak

tükrében elemezve ennek egykori prominens személyiségei megállapították, hogy az ajánlások nem veszítették aktualitásukat, az ezredforduló kihívásainak csak egy dinamikus és minden elemében egyaránt modernizálódó oktatási rendszer lesz képes megfelelni.

Szabó Zoltán, a kultuszterga politikai államtitkára szerint ezt a célt szolgálta a közoktatási törvény módosítása, a Nemzeti alaptanterv bevezetése, a közoktatás költségvetési pozícióinak javulása.

Trencsényi László szerint az iskolák jövője a kormányzati döntések után ma a tanári szobákban és a fenntartó helyi önkormányzatok képviselőtestületi vitái során fog eldőlni. A közoktatás civil szervezetek felelősségét abban látja, hogy e szervezetek szakterületüknek megfelelően adják meg a nevelőtestületeknek azt a segítséget, melynek birtokában szakmailag támadatlan, a gyerekek mindenek felett álló érdekeit képviselő iskolák formálódnak. Kifejtette, hogy ma ennek megfelelő az iskolák arculatát tükröző pedagógiai programokban illeszkedő, egyben NAT-konform helyi tantervek készítése szakértői bírálata a feladat. A tantervkészítés fontossága mellett felhívta a figyelmet a módszertani kultúra megújításának fontosságára is.

Harsányi László, a civil társadalom kutatója a készülő non-profit törvény kapcsán a pedagógustársadalom szervezeteinek helyzetét elemezte. Kutatásokra alapozva megállapította, hogy az emberek az iskolákkal összefüggő szervezeteket, alapítványokat, kezdeményezéseket a fontosságai rangsorban előkelő helyen jegyzik s ez alapját képezheti egy eredményesebb szakmai érdekérvényesítő tevékenységnek.

A tanácskozáson megjelentek egyetértettek abban, hogy az iskolák, az iskolai munka modernizálása nem csak kormányzati, nem csak iskolafenntartói feladat, hanem a munkamegosztás rendjéből adódóan a pedagógia, a pedagógusok szakmai szervezeteinek feladata is.

Fáby Béla

TANTERVI ADATBANK

Az Új Pedagógiai Szemle decemberi számában jelenik meg először információ a tantervi adatbank szolgáltatásairól.

Az adatbank műveltségi területenként és részterületenként szolgáltatja a tanterveket, de teljes iskolai tanterveket is tartalmaz.

Az Országos Közoktatási Intézet tantervi adatbankjában minősített tantervek forgalmazására kerül sor. Ez azt jelenti, hogy e tantervekről szakértők állapítják meg, hogy általuk valamennyi NAT-követelmény teljesíthető.

Ez év végére műveltségterületenként, illetve a leggyakrabban tanított idegen nyelvenként 3–7 tanterv készül el, s kerül be az OKI adatbankjába.

1997 végére várhatóan ötszáz különböző tantervet fog tartalmazni az adatbank.

Hogyan juthatnak ezekhez a tantervekhez?

A különböző helyi tanterveket készítő iskolák számítógépes informatikai hálózat segítségével, 40 szolgáltató ponton (20 megyei pedagógiai intézetben és további 20 helyen) férhetnek hozzá a tantervi adatbank állományához.

Miből tájékozódhatnak az érdeklődők az adatbank állományáról?

Az Új Pedagógiai Szemléből, amely 1997 januárjától rendszeresen tantervi ismertető melléklettel jelentkezik, és ezzel segíti a felhasználók tájékozódását.

Milyen információkat adnak az ismertetők?

Többek között: a tantervi célokról; a tanterv kidolgozottsági szintjéről; a tantervben előzetesen feltételezett ismeretekről, képességekről; a tanterv alkalmazásához szükséges tárgyi és személyi feltételekről; a tantervhez használandó tankönyvekről, taneszközökről; a tanterv kipróbálásának tapasztalatairól; a tanterv alkalmazásához felkínált szakmai segítségről és számos más, a tanterv választásához szükséges szempontról.

Fontos!

Az Új Pedagógiai Szemle a tantervi adatbank feltöltésével párhuzamosan közli a bekerült tantervek rövid ismertetőit, ezzel is megkönnyítve az érdeklődők választását, a felhasználásra kész információhoz való gyors hozzájutást.

Egységes iskola: a különbözősés esélye

- A KOMP-csoport felhívása -

A középfokú oktatás tömegessé válásával a magyar iskolarendszer is válaszúthoz érkezett. Magyarország demográfiai és gazdasági helyzete egyaránt arra ösztönzi a középiskolákat, hogy hovatovább az adott korosztály 75–80%-át befogadják. Ez azzal jár, hogy a tanulásra kevésbé motivált gyerekek is a középiskolák tanulói lesznek, akiknek iskolai teljesítményei az átlagnál gyengébbek. A magyar iskolarendszer számára ez teljesen új helyzetet teremt. Hogyan készüljön fel rá?

Az egyik út az „elit” és a „tömeg” képzésének különválasztása. Ez a folyamat valójában már régen megkezdődött, a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok létrejöttével intézményesült, és már rövid távon is az általános iskola lerombolásával fenyeget. Meggyőződésünk, hogy ez az út a társadalmi és kulturális egyenlőtlenség végletes kiéleződéséhez vezet, ami egyszerre veszélyezteti a gazdaság adaptivitását és fenyegeti a társadalmi békét.

A másik út olyan iskolák létrehozása, amelyek minden gyereket befogadnak, és közös fedél alatt biztosítják, hogy valamennyien megkapják a fejlettségükhöz igazodó és a fejlesztésüket biztosító oktatást és nevelést. Az ilyen iskolákat nevezik világszerte *komprehenzív iskoláknak*, és nevezzük mi – a közoktatási törvény szóhasználatát követve – *egységes iskoláknak*.

A KOMP-csoport az egységes iskolák elterjesztését alapvető társadalom- és oktatáspolitikai feladatnak tartja, a középiskolázás területén prioritást igényel a számára. A komprehenzív típusú egységes iskola jellemzői:

– Olyan középiskola, amelynek 12 évfolyamos iskola esetében kezdőszakasza is van.

– *Szelekció nélkül* engedi be falai közé a jelentkező gyerekeket, mert célja, hogy a tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek kulturális hátrányát csökkentse, valamint az is, hogy biztosítsa az átlagon felüli képességek kibontakozását. Amennyiben – túljelentkezés esetén – mégis előnyt biztosít némelyeknek, ez csak a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek javára történhet.

– Pedagógiai alapelve a *mozgékony belső differenciálás*, mert célja, hogy mindenkinek azt nyújtsa, amire éppen szüksége van, ezért nem sorolja mereven elkülönülő teljesítménycsoportokba tanulóit. Tanulócsoportjainak tipikus szerveződési elve a *heterogenitás*.

– A tanulás szervezésének alapvető formája nem a frontális, hanem a *csoportos és az egyéni munka*, mert ez teszi lehetővé a belső differenciálást, és mert az együttműködés megtanulása maga is oktatási-nevelési cél.

– Kész befogadni *fogyatékos, sérült, eltérő fejlődésű* gyermekeket is, mert célja, hogy elősegítse a társadalomba való beilleszkedésüket, és hogy az együttélés természetes közegében minden tanulóját együttműködésre, szolidaritásra, kölcsönös segítségnyújtásra nevelje.

– Minden tanulóknak biztosítja a részvételt saját *képzési tartalmainak meghatározásában*, választási lehetőségeket a tanórán és választható tantárgyakat a képzési folyamatban.

– Idegen tőle a bukztatás gyakorlata, mert a kudarccal kapcsolatban preventív stratégiát folytat.

- A jelenlegi osztályozási gyakorlatnál *árnnyaltabb* (pl. szöveges vagy tantárgyanként több érdemjeggyel történő) *értékelést alkalmaz*, mert az egyéni teljesítmények és értékek világosabb megjelenítésére törekszik.

- Alapfeladatai közt tartja számon, hogy a *szabadidő* eltöltéséhez is változatos lehetőségeket biztosítson.

- Mindennapi életét úgy szervezi meg, hogy az gyermekeknek és felnőttek egyaránt *érzelmi biztonságot* nyújtson.

- Tág teret biztosít a *tanulói és szülői részvételnek* az iskola életének megszervezésében.

- A 10. évfolyam után – többnyire más iskolákkal együttműködve – *eltérő tanulási-képzési lehetőségeket* biztosít diákjai számára, és biztosítja annak feltételeit, hogy tanulói közül *minél többen tegyenek érettségit*.

Az egységes iskola megteremtése a mai közoktatás-politika legfontosabb feladata.

A KOMP-csoportba tömörült fejlesztő pedagógusok ezért felhívással fordulnak:

- a *döntéshozókhöz, az oktatás irányítóihoz*, hogy a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erőforrásokat koncentrálják az *egységes iskolák* hálózatának kiépítésére, és jogi eszközökkel is törekedjenek az 1–10. évfolyam alapjaiban egységes jellegének megőrzésére, a korai szelekció visszaszorítására;

- az *iskolafenntartókhoz*, hogy kiemelten támogassák azokat az iskolákat, amelyek magukat egységes iskolává kívánják fejleszteni;

- a *pedagógusokhoz, az iskolák igazgatóihoz*, hogy szervezzenek vitákat tantestületükben az *egységes iskoláról*, törekedjenek a megvalósításához szükséges pedagógiai kultúra elsajátítására;

- a *szülőkhöz*, hogy ne nyugodjanak bele az őket hátrányosan érintő iskolai szelekcióba: igényeljék az *egységes iskolák* kialakítását.

A KOMP-csoport várja azon iskolák és egyéb intézmények, valamint magán-személyek jelentkezését, akik nyilvánosan csatlakozni kívánnak a fenti felhíváshoz. Vállalja, hogy időről időre közzéteszi a jelentkezők nevét, és megszervezi együttműködésük közösen elhatározott formáit és alkalmait.

A jelentkezéseket az alábbi címre kérjük postázni

Országos Közoktatási Intézet, KOMP-csoport

1051 Budapest, Dorottya u. 8.

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 120.

Contents

István Bessenyei: The Unity of Fragments, or the New Postmodern Paradigm in Education (Page 3)

Gábor Pócz: Why Need Experts? (Page 13)

Gyula Gergely: The National Core Curriculum Requirements on Promoting a Healthy Lifestyle (Page 24)

Horizon

Erzsébet Kiszida: Legal Protection for the Youth (Page 30)

Mental Hygiene

Teachers' Awareness of Mental Hygiene as Reflected by a Questionnaire Survey (*Tamás Schüttler*) (Page 36)

Environmental Education

Péter Havas: National Action Plan in Environmental Health (Page 43)

Ágnes Pethő: Wildlife Preservation in the National Core Curriculum (Page 51)

International Baccalaureate VIII.

Éva Sándor: Thesis in the International Baccalaureate Programme (Page 59)

World View

The Colourful Variety of Moscow Schools (Translated and edited by *Mrs László Majzik*) (Page 63)

Mrs Lajos Gyóni: Polish Schools and the Transition to Democracy (Page 74)

Hungarian schools - the first one thousand years

Sándor Györiványi: Chapters from the History of Hungarian Vocational Training (Page 78)

Éva Szabolcs: The Child As Seen by the Old School -- Browsing 18th and 19th Century Sources (Page 84)

Anna Bakó-Erzsébet Szilágyi: School History Data Base (Page 92)

Forum

Géza Tóth: Teaching Animated Cartoon Technique in Secondary Schools (Page 97)

Critics-observer

Can I Play Ancient Greece? (*Katalin Ambrus-Kéri*) (Page 107)

László Zrinszky: The Science of Adult Education (*Gyula Csoma*) (Page 109)

Budapest Supplement

Antal Pálinszki: Vocational Training in Budapest - the Present and the Future (Page 114)

Inhalt

István Bessenyei: Die Einheit des fragmentarischen oder der postmoderne Paradigmenwechsel des Bildungswesens (S. 3)

Gábor Pócze: Wozu dient der Experte? (S. 13)

Gyula Gergely: Die Erziehung zur gesunden Lebensführung in den Anforderungen des Nationalen Grundlehrplans (NAT) (S. 24)

Blickfeld

Erzsébet Kísida: Der gesetzliche Schutz der Jugend (S. 30)

Mentalhygiene

Die mentalhygienischen Kenntnisse und Attitüden der Pädagogen im Spiegel einer demoskopischen Untersuchung (*Tamás Schüttler*) (S. 36)

Umwelterziehung

Péter Havas: Nationales Umwelthygienisches Aktionsprogramm (S. 43)

Agnes Pethő: Die Einordnung der Erziehung zum Tierschutz im Nationalen Grundlehrplan (NAT) (S. 51)

Internationale Reifeprüfung VIII.

Éva Sándor: Das Elaborat im Programm der Internationalen Reifeprüfung (IB) (S. 59)

Weltspiegel

Das Meer in einem Tropfen – Vielfalt in der Moskauer Schullandschaft (Übersetzt und redigiert von *Frau László Majzik*) (S. 63)

Frau Lajos Gyóni: Über die Schule in Polen der Wende (S. 74)

1000 Jahre alt ist die ungarische Schule

Sándor Győriványi: Kapitel aus der Geschichte der ungarischen Fachbildung II. (S. 78)

Éva Szabolcs: Die Kinderbetrachtung der ungarischen Schule in den 18-20sten Jahrhunderten – Quellennachlese (S. 84)

Anna Bakó–Erzsébet Szilágyi: Die Datenbasis der Schulgeschichte (S. 92)

Werkstatt

Géza Tóth: Der Unterricht der Verfertigung von Animationsfilmen in der Oberschule (S. 97)

Kritik-Beobachter

Ich möchte Hellas spielen! (*Frau Ambrus Katalin Kéri*) (S. 107)

Zrinsky László: Die Wissenschaft der Erwachsenenbildung (*Gyula Csoma*) (S. 109)

Beilage der Hauptstadt Budapest

Antal Pálinszki: Die Gegenwart und die Zukunft der Fachbildung in der Hauptstadt (S. 114)

Sánta Katalin, 9 éves
Eötvös Loránd Általános Iskola, Balatonfüred